

УДК 338.43

АСПЕКТИ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ПРИБУТКОВОСТІ ТА ЗБИТКОВОСТІ

Прус Ю.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: It is proved that at the analysis of dynamics of profit (loss) their subtraction has the economic maintenance.

Key words: profit, loss, dynamics, deviations.

Постановка проблеми. Управління ефективністю виробництва в діяльності підприємств виступає об'єктивною вимогою та повинне базуватися на якісному економічному аналізі. Сучасний кризовий стан економіки України характеризується коливанням рівня економічної ефективності виробництва різних видів сільськогосподарської продукції – від прибутковості до збитковості. Це може призводити до ускладнень в інтерпретації показників, що характеризують динаміку прибутковості чи збитковості. Мова йдеться про відхилення звітнього рівня ряду динаміки від його базисного рівня в умовах, коли один з рівнів характеризує прибуток, а інший – збиток.

Основні матеріали дослідження. Як свідчить аналіз, за 2009-2013 рр. ефективність виробництва тільки двох видів продукції з восьми була стабільною: по соняшнику – стабільні прибутки, а по м'ясу ВРХ – стабільні збитки (табл. 1).

Таблиця 1

Прибутковість виробництва сільськогосподарської продукції в Запорізькій області

Види продукції	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Прибуток (збиток), грн/га					
Пшениця	189,17	319,93	605,69	59,67	-131,98
Ячмінь	-49,59	-88,68	126,90	-206,76	-261,92
Соняшник	980,29	2112,83	1893,58	1656,44	1085,13
Овочі відкритого ґрунту	2029,09	2746,79	-1899,31	-2351,18	4221,28
Прибуток (збиток), грн/гол					
М'ясо ВРХ	-872,68	-948,72	-855,10	-1377,17	-1699,81
М'ясо свиней	435,03	12,17	133,73	-58,20	-85,22
Яйця	17,84	8,01	-4,92	23,09	31,40
Молоко	-499,36	842,67	519,95	-1578,02	-280,35

Основними факторами, які зумовлюють коливання прибутковості виробництва, виступають зміна урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби і птиці, собівартості одиниці продукції та цін реалізації. В

зв'язку із нестабільними макроекономічними умовами та загалом низькою продуктивністю угідь та худоби очікувано, що такі коливання в Україні та регіоні будуть продовжуватися і в майбутньому.

При аналізі динаміки прибутку по соняшнику чи збитку по м'ясу ВРХ проблем з інтерпретацією не виникає (див. табл. 1). За досліджуваний період спостерігається зростання: по першому виду продукції – прибутку на 104,84 грн/га (1085,13-980,29), а по другому – збитку на 827,13 грн/гол (-1699,81-(-872,08)).

Не враховуючи коливання всередині ряду динаміки, спостерігаємо зростання прибутку по овочам – на 2192,19 грн/га (4221,28-2029,09) та яйцям – на 13,56 грн/гол (31,40-17,84). Також відбувається зростання збитку по ячменю – на 212,33 грн/га (-261,92-(-49,59)) та зменшення збитку по молоку – на 219,01 грн/гол (-280,35-(-499,36)).

Відмінності в прибутку та збитку іноді позначають різними рядками в таблиці: по певному виду продукції по відповідним рокам в одному рядку показують величину прибутку, а в іншому – величину збитку (наприклад, як у формі №2). Відповідно, динаміка прибутків та збитків аналізується окремо, що не завжди зручно.

Більш часто в таблицях і, тим більше, на графіках, показують, при наявності, і прибутки, і збитки в одному рядку, позначаючи збитки знаком «мінус». При цьому в назві показника можуть фігурувати два поняття разом, наприклад «Прибуток (збиток), грн/га». На нашу думку, в така назва буде найбільш точною, що і має відобразитись в різноманітних аналітичних таблицях і графіках. Але, якщо вказується тільки слово «Прибуток», а біля величини збитку стоїть знак «мінус», то, на нашу думку, це не слід вважати помилкою, яка заважає отримувати достовірні результати економічного аналізу.

Звісно, за економічним змістом прибуток та збиток – різні поняття. Прибуток характеризує перевищення доходів над витратами і виступає джерелом розвитку підприємства. Збиток, при тому, що він також визначається як різниця між виручкою і собівартістю, характеризує втрати власного капіталу підприємства. Не важливо, які кошти використовуються для здійснення виробництва – власні чи позикові; борги (а саме вони виникають при збитковій діяльності за виключно позичені кошти) також зменшують власний капітал внаслідок необхідності їх сплати.

Тому, коли, наприклад, за 2009-2013 рр. аналізується динаміка прибутковості пшениці та м'яса свиней (див. табл. 1), то треба мати на увазі, що абсолютне відхилення збитку від прибутку (або навпаки) не може інтерпретуватися як зміна чи прибутку, чи збитку (в залежності від того, яка величина є базисною – прибуток чи збиток). У зв'язку з цим дослідники у графі «Відхилення» проставляють знак «х», тобто розрахунок не має сенсу [1]. Проте ми вважаємо, що таке абсолютне відхилення має економічний зміст. Розглянемо приклад (рис.1).

Отже, в 2009 р. виручка повернула витрати та сформувала прибуток в розмірі 189,17 грн/га. Якби в 2013 р. також було одержано прибуток, то в залеж-

ності від того, більшим чи меншим він би був порівняно із 189,17 грн/га, різниця між ними показувала б збільшення чи зменшення прибутку.

Виручка – 2220,78 грн/га	Прибуток – 189,17 грн/га	Збиток – 131,98 грн/га	Повна собівартість – 3086,30 грн/га
	Повна собівартість – 2031,61 грн/га		
2009 р.		2013 р.	

Рис. 1 Формування прибутку (збитку) на виробництві пшениці в Запорізькій області

Якби результат 2013 р. дорівнював нулю (виручка і собівартість однакові), різниця між нулем і прибутком 2009 р. показувала б зменшення прибутку на 189,17 грн/га. Іншими словами, мова йшла б про втрату прибутку в розмірі 189,17 грн/га. У даному ж випадку в 2013 р. виручка не повертає всі витрачені кошти і підприємства втрачають 131,98 грн/га. Отже, в 2013 р. порівняно з 2009 р. підприємства не отримали (втратили) 189,17 грн/га прибутку та не повернули (втратили) 131,89 грн/га вкладених коштів. Тобто, різниця між збитком в 131,98 грн/га та прибутком в 189,17 грн/га (-131,98-189,17) показує загальні втрати підприємств в 2013 р. порівняно з 2009 р., а саме – 321,15 грн/га.

У випадку коли в базисному році спостерігається збиток (наприклад, в 2011 р. збиток по овочам відкритого ґрунту становив 1899,31 грн/га), і якби в звітному році виручка і собівартість були однакові, то різниця між нулем і збитком показувала би зменшення збитку на 1899,31 грн/га.

Фактично ж на овочах відкритого ґрунту в 2013 р. підприємства одержали прибуток в розмірі 4221,28 грн/га. Тобто, у підприємств в 2013 р. не виникало втрат вкладених коштів в розмірі 1899,31 грн/га та було одержано перевищення над вкладеними коштами в розмірі 4221,28 грн/га. Отже, різниця між прибутком в 4221,28 грн/га та збитком в 1899,31 грн/га (4221,28 - (-1899,31)) показує загальне повернення коштів підприємств в 2013 р. порівняно з 2009 р., а саме – 6120,59 грн/га. Вказані цифри (-321,15 та 6210,59) у графі «Відхилення» мають позначатися примітками, які означатимуть, що це – не зростання/зменшення прибутку/збитку, а, відповідно, втрати чи повернення коштів.

Висновки. Обґрунтовано, що при аналізі динаміки прибутку та збитку їх різниця має визначений економічний зміст.

Література.

1. Забуранна Л.В. Економічна ефективність виробництва зерна та шляхи її підвищення в сільськогосподарських підприємствах / Л.В. Забуранна // Економіка АПК. – 2014. – № 3. – С. 55–61.